

Bestuursnotitie VNG en de coronacrisis

1. Introductie

1.1 Coronacrisis

Door het coronavirus is de samenleving in korte tijd sterk veranderd. De gevolgen van de pandemie zijn ingrijpend; voor mensen persoonlijk, voor gezinnen en voor de samenleving. Lokaal, nationaal en internationaal zijn vanzelfsprekende omgangsvormen en gewoonten achterhaald en ontwikkelen zich nieuwe afspraken en verhoudingen. Maatschappelijk, economisch, bestuurlijk.

Gemeenten hebben tijdens de coronacrisis laten zien dat zij onmisbaar zijn in crisistijden. Veel noodmaatregelen op rijksniveau vragen om lokale vertaling. Vragen over de continuering van de Wmo en de jeugdzorg, ondernemers die bij het gemeenteloket aankloppen voor bijstand, de opvang van kwetsbare personen, de handhaving van maatregelen om de verspreiding van het virus tegen te gaan: het vroeg van gemeentelijke medewerkers en bestuurders een uiterste krachtsinspanning. Tegelijkertijd hebben gemeenten ervoor gezorgd dat lopende trajecten voor beleidsontwikkeling bleven doorlopen. Want de vele grote uitdagingen voor de crisis zullen na de crisis opnieuw om aandacht vragen.

De VNG heeft tijdens de crisis laten zien dat zij van toegevoegde waarde is voor gemeenten. Vanuit het bureau wordt hard gewerkt om via website, klantcontactcentrum en fora gemeenten van actuele en accurate informatie te voorzien. Zo zijn - mede als onderdeel van de gezamenlijke gemeentelijke uitvoering - de mogelijkheden van digitaal vergaderen en digitale besluitvorming in kaart gebracht. Ook ondersteunt de VNG haar leden met toolkits voor de uitvoering van de crisismaatregelen zoals de tijdelijke overbruggingsregeling voor zelfstandige ondernemers en model-besluiten zoals gedoogbesluiten voor ruimere mogelijkheden voedselbevoorrading.

Dat de VNG in haar missie slaagt blijkt uit een intensief gebruik van de communicatiekanalen. Zo trok de website met actuele informatie (normaal 40.000 bezoekers per week) sinds 16 maart gemiddeld twee tot drie keer meer bezoekers. Via haar klantencontactcentrum zijn sinds 16 maart zo'n 40% meer vragen van gemeenten beantwoord waarvan 60% over corona-gerelateerde onderwerpen en wisselen zo'n 2.500 leden vanuit gemeenten en veiligheidsregio's ervaringen uit via het forum.

1.2 Verenigingsstrategie na de crisis

Tijdens de algemene ledenvergadering in Barneveld in juni 2019 is de verenigingsstrategie *Gemeenten 2024* vastgesteld. Daarin is een beeld geschetst van de ontwikkelingen en opgaven die de komende jaren afkomen op gemeenten. Deze opgaven zijn groot en talrijk. Maar ondanks de grote regionale verscheidenheid, herkennen gemeenten zich tegelijkertijd in elkaars opgaven.

Sinds het vaststellen van de verenigingsstrategie stond het maatschappelijk debat al niet stil. Milieumaatregelen, duurzaamheid, schuldenproblematiek en toenemende tweedeling in de samenleving krijgen veel aandacht; zowel in de media als in het politieke debat.

Door de coronacrisis zal het maatschappelijk debat sterk veranderen. De maatschappelijke impact van de crisis is groot en zal tot verschuivende prioriteiten in beleid leiden. Daarnaast zullen de

economische gevolgen de beleidsruimte sterk veranderen. Deze veranderingen zullen ook van invloed zijn op de verenigingsstrategie en de uitwerking daarvan in de kaders en doelstellingen van de VNG.

De coronacrisis noopt daarom tot het actualiseren van de strategische agenda van de VNG. Niet alleen voor de periode 2020-2024 en het komende verenigingsjaar 2021, maar ook voor de resterende maanden van 2020.

2. Herijking VNG Agenda 2020

De inzet van de VNG voor dit jaar is uitgewerkt in de VNG Agenda 2020. Daarbij zijn voor de thema's uit de Verenigingsstrategie de hoofdlijnen voor de inzet uitgewerkt. De VNG Agenda is tijdens de Buitengewone ledenvergadering in november 2019 aan de leden gepresenteerd.

De coronacrisis vraagt om een herijking op vier punten; de crisisaanpak zelf, de afhandeling van de crisis, het voortzetten van de bestaande agenda en de bestuurlijke verhouding met het Rijk.

2.1 Aanpak crisis

Op dit moment zijn gemeenten nog volop aan de slag om de huidige crisis goed door te komen. De uitbraak van het virus vraagt om snelle aanpassingen om de effecten ervan in te perken en een ongebreidelde verspreiding te voorkomen. Als eerste overheid is het juist nu belangrijk dat gemeenten rust en vertrouwen bieden aan hun inwoners. Dat doet iedere gemeente niet alleen maar met alle 355 gemeenten samen. Ook doen gemeenten dat samen met de veiligheidsregio's en met het Rijk. Om al deze samenwerking goed te laten verlopen is de VNG van toegevoegde waarde door een platform te bieden en gemeenten met diensten te ondersteunen.

2.2 Afwikkeling crisis

De enorme inzet die tijdens de crisis wordt geleverd kost geld en vraagt om snelle keuzes. Wat dat betreft doen gemeenten tijdens de crisis veel op vertrouwen, onder andere financieel. Maar na de crisis zal ervoor moeten worden gezorgd dat de afhandeling van deze inzet netjes en goed geregeld wordt. Vervolgens komt er veel los om gezamenlijk de kosten te betalen. Voor 2021 zal er sprake zijn van een ander financieel beeld. Ook hier moeten we op anticiperen. Als VNG, als gemeenten, als Nederland.

2.3 Voortzetten VNG Agenda

Hoewel de crisis tot verminderde bestuurlijke aandacht leidt voor langlopende beleidsthema's, zijn niet alle thema's van tafel. Het is daarom van belang dat er aan urgente doelstellingen in de verenigingsstrategie en VNG Agenda 2020 wordt gewerkt. Ondanks de crisis verwachten we dat de druk op de VNG en op de gemeenten hoog blijft om deze onderwerpen goed te regelen. Binnen de thema's van de verenigingsstrategie *Gemeenten 2024* zijn voor de komende maanden de volgende onderwerpen prioritair.

Thema 1 - Informatiesamenleving

- Cybercrime en digitale veiligheid

Thema 2 - Gemeentelijke dienstverlening

- Digitaliseringstransitie en uitvoerbaarheid

Thema 3 - Fysieke opgaven

- Omgevingswet en NOVI
- Woningbouwopgave
- Klimaat en energietransitie

Thema 4 - Inclusieve samenleving

- De transformatie in het Sociale Domein (financieel, zorg voor de jeugd, transformatie)
- Specifiek dossier: politieke opstelling inzake abonnementstarief
- Wijk/buurtgericht werken, nieuwe wijkaanpak
- Inburgering
- Vergrijzing

Thema 5 - Democratisch besturen

- Zorg en Veiligheid (dossier kwetsbare groepen, financiering)
- Ondernijning en drugs
- Bestuurlijke verhoudingen
  - De structurele relatie met het Rijk. Gezamenlijke verantwoordelijkheid opgave overheid. Naar nieuwe bestuurlijke verhoudingen.
  - De financiële verhoudingen met het Rijk: herijking gemeentefonds etc.
  - Regionalisering

Thema 6 - Actieve ledenorganisatie

- De positionering van de VNG (rapport Deetman: lobby of bindend voor alle gemeenten).

2.4 De bestuurlijke verhouding met het Rijk

De crisis maakt eens te meer duidelijk dat alleen in goede samenwerking met anderen zoals het Rijk de crisis het hoofd kan worden geboden. Dat geldt echter ook voor andere grote opgaven waar we voor gesteld staan. Het is daarom de vraag hoe gemeenten meer in harmonie met het Rijk in een gezamenlijke verantwoordelijkheid keuzes kunnen maken voor het beleid in Nederland. Het gaat dan om samen verantwoordelijk zijn voor de implementatie en financiering van beleid.

3. Kaders 2021

In de verenigingsstrategie *Gemeenten 2024* zijn de ontwikkelingen benoemd waarmee gemeenten de komende jaren te maken krijgen. Ook in 2021. Tegelijkertijd is de wereld zodanig in beweging dat de uitgezette lijnen niet onverminderd kunnen worden voortgezet. De coronacrisis vraagt om een heroverweging. Op inhoud, op prioriteiten, op financiële mogelijkheden.

Het is midden in de crisis nog te vroeg om deze heroverwegingen te maken. De impact van de crisis is daarvoor nog onvoldoende in beeld. Dat neemt niet weg dat de contouren voor de inzet in

2021 al te geven zijn. Binnen deze contouren zal de VNG haar inzet 2021 verder voorbereiden. De uitwerking ervan wordt in het najaar aan de leden voorgelegd.

De contouren volgen dezelfde lijnen als uitgezet voor de resterende maanden in 2020. Afhankelijk van de duur van de crisis gaat het daarbij om de crisisaanpak zelf, de crisis na de crisis, het voortzetten van de verenigingsstrategie en de bestuurlijke verhouding met het Rijk.

3.1 Aanpak crisis

De duur van de coronacrisis is nog niet in te schatten. Afgaande op de ontwikkelingen in China en de uitspraken van de minister president begin april, zal de terugkeer naar de situatie voor de crisis een lang en stapsgewijs proces zijn. Een proces dat zich kan uitstrekken tot 2021. De door de VNG ingezette ondersteuning door de VNG voor haar leden blijft hierbij van belang.

3.2 Afwikkeling crisis

Een zorgvuldige afwikkeling van de crisis is van belang. Gemeenten hebben veel inzet gepleegd in het vertrouwen dat hierover na de crisis goede afspraken worden gemaakt. Dat geldt in ieder geval voor de financiële afhandeling. Maar ook eventuele andere afwikkeling van andere aspecten van de crisisinzet - zoals juridische consequenties - dienen op nette wijze te worden afgehandeld. De VNG zal hierin als belangenbehartiger voor gemeenten een belangrijke rol spelen.

3.3 Voorzetten verenigingsstrategie

Na de acute coronacrisis zal de aandacht voor andere beleidsonderwerpen steeds meer worden opgepakt. Dat geldt daarmee ook voor de thema's in de verenigingsstrategie. Deze thema's zullen echter niet ongewijzigd op de agenda terugkeren. Het is daarom van belang om de verenigingsstrategie ter herijken met aandacht voor veranderde prioriteiten, tijdspaden en financiële mogelijkheden. Net als bij de voorbereiding van de verenigingsstrategie zal de VNG bij deze herijking een coördinerende, stimulerende en ondersteunende rol vervullen. Voor de 6 thema's die in de verenigingsstrategie zijn benoemd, zullen de geformuleerde doelen bezien tegen de effecten van de crisis opnieuw moeten worden geprioriteerd.

3.4 De bestuurlijke verhouding met het Rijk

Eén prioriteit heeft de crisis daarbij al duidelijk gemaakt. Samenwerking moet de lijn zijn waarlangs de gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk en gemeenten voor het beleid vorm wordt gegeven. Dit vraagt van de VNG extra aandacht en inzet. Mede in het licht van de komende Kamerverkiezingen in maart 2021 is het van belang als vereniging sterk in te zetten op gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de implementatie en financiering van nieuw beleid.